

MARIA JOLANTA ORŁOWSKA

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

Katedra Ekonomiki i Doradztwa w Agrobiznesie

ZNACZENIE PRACY DORADCZEJ W ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI POZAROLNICZEJ NA WSI NA PRZYKŁADZIE KUJAWSKO-POMORSKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO

1. Wstęp

Przedsiębiorczość - to sposób zachowania się przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa - rozumiany jako zdolność do rozwiązywania w sposób twórczy i nowatorski, ze świadomością związanego z tym ryzyka, wyłaniających się problemów oraz umiejętność wykorzystywania pojawiających się szans i okazji, a także przystosowania się do zmieniających się warunków funkcjonowania. Przedsiębiorczość - to także proces związany z zakładaniem i prowadzeniem małych przedsiębiorstw [Sudoł 2006, 26-32]. W drugim znaczeniu jest ona instrumentem przemian na wsi i w rolnictwie [Duczkowska-Piasecka 1998, 634].

W wyniku realizacji założeń Wspólnej Polityki Rolnej na wsi postępują zmiany strukturalne, w wyniku których liczba mieszkańców utrzymujących się wyłącznie z rolnictwa maleje. Coraz więcej rolników zmuszonych zostaje do poszukiwania dodatkowych źródeł dochodu. W Polsce około 58% użytków rolnych znajduje się w dyspozycji gospodarstw uznawanych za nierozwojowe, w których następuje spadek produkcji wynikający z braku środków na odtwarzanie potencjału produkcyjnego. Zaledwie 42% jest we władaniu gospodarstw rozwojowych, podczas gdy w liczących się w produkcji rolnej krajach europejskich jest to 80-90% [Michna, Mierosławska 2009, 20]. Sytuacja taka stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego. Dla jego zapewnienia konieczna jest sieć rozwojowych, profesjonalnych gospodarstw rolnych, posiadająca odpowiednią powierzchnię ziemi rolniczej, obejmująca nie mniej niż trzy czwarte obszaru użytków rolniczych (jak

w pozostałych krajach UE). Aby tego dokonać konieczna jest rozbudowa na wsi sektora gospodarki pozarolniczej tak, by 1,7 mln gospodarstw rolnych nie mających szans na rozwój produkcji rolniczej było zainteresowane wydzierżawieniem ziemi gospodarstwom, które mają takie możliwości [Sikorska i in. 2010, 34]. W krajach Europy Zachodniej tylko 25% ludności wiejskiej w wieku produkcyjnym utrzymuje się z pracy w rolnictwie. Pozostałe 75% zatrudnionych jest w pozarolniczej gospodarce. W Polsce sytuacja jest nieco inna. W 11 województwach liczebności te są zbliżone (po około 50%), natomiast w pięciu województwach, położonych we wschodniej części kraju, poza rolnictwem pracuje mniej niż 50% ludności wiejskiej. Jest to, między innymi, rezultat niedorozwoju pozarolniczej gospodarki na wsi. Do przywrócenia odpowiednich proporcji, zbliżonych do tych w pozostałych krajach UE, konieczne jest utworzenie około 1,5-2 mln miejsc pracy dla ludności wiejskiej. Dla powstania nowych zakładów produkcyjnych i usługowych konieczne jest też kształcenie ludności wiejskiej dostosowujące ją do nowych zawodów [Michna i Mierosławska 2009, 18]. Chętniej bowiem podejmują działania przedsiębiorcze osoby mające wiedzę lub doświadczenie zawodowe. Rozwój przedsiębiorczości na wsi oznacza realizację przedsięwzięć gospodarczych mających na celu zmniejszenie bezrobocia i poprawę życia na obszarach wiejskich. Umożliwia ludności wiejskiej podejmowanie pracy poza rolnictwem lub związanej z rolnictwem, zazwyczaj na terenie tej samej wsi lub gminy. Początkujący przedsiębiorcy na wsi największe zaufanie mają do instytucji publicznych. Na obszarach wiejskich funkcjonują ośrodki doradztwa rolniczego i to one pełnią ważną rolę w promowaniu małego biznesu i edukacji ekonomicznej mieszkańców wsi [Duczkowska-Piasecka 1998, 635].

2. Cel badań i źródła danych

W województwie kujawsko-pomorskim, spośród 72,5 tys. gospodarstw, aż 2/3 posiada zbyt mały potencjał (poniżej 8 ESU), aby zapewnić odpowiednie dochody z działalności rolniczej. Na obszarze województwa wsparcia rolnikom udziela Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego (KPODR) w Minikowie. Dlatego celem opracowania było ukazanie działań doradczych podejmowanych dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej na wsi na przykładzie Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

Źródłem informacji były dokumenty zamieszczone na stronie internetowej KPODR: Regulamin organizacyjny Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie, Sprawozdanie z realizacji rocznego programu działalności KPODR w Minikowie za 2011 r., Program działalności Kujawsko-Pomor-

¹ dane GUS, Warszawa 2008.

skiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego na 2012 r. oraz Założenia do projektu „NOWY ZAWÓD - NOWA SZANSA dla rolników i mieszkańców wsi Kujaw i Pomorza”.

3. Działania doradcze podejmowane dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej na wsi w Kujawsko-Pomorskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego

KPODR prowadzi działalność mającą na celu zwiększenie dochodów z gospodarstwa rolnego oraz poprawę warunków życia rodzin wiejskich. W działalności KPODR w 2011 r. znalazło się kilka priorytetów. Jednym z nich był - Wielofunkcyjny zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Program 1 - „Reorientacja zawodowa mieszkańców wsi oraz wspieranie rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich” obejmował trzy zadania mające na celu rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej na terenach wiejskich. Celem Zadania 1 - „Wspieranie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz promowanie wsi jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku” było poszerzenie wiedzy mieszkańców obszarów wiejskich dotyczącej podejmowania i prowadzenia działalności związanej z obsługą ruchu turystycznego. Coraz większe zainteresowanie mieszkańców miast wypoczynkiem na wsi sprawia, że wzrasta również liczba rolników zainteresowanych działalnością agroturystyczną. W ramach Zadania 1 doradcy KPODR w 2011 r. udzielili 128 porad (1% wszystkich porad udzielonych przez doradców KPODR dotyczył agroturystyki) a także przeszkolili 1075 osób. Dla 57 beneficjentów zorganizowano kursy agroturystyczne. Odbyło się też szkolenie - „Normy prawne a funkcjonowanie gospodarstw”. Zdobytą wiedzę wielu uczestników wykorzystało w tworzeniu własnej oferty turystycznej. W zakresie agroturystyki przeprowadzono też szkolenia dla pracowników Urzędów Gmin pt. „Co gmina wiedzieć powinna” (tabela 1, tabela 2).

W ciągu całego roku w KPODR systematycznie prowadzona była aktualizacja strony internetowej zawierająca ofertę gospodarstw agroturystycznych województwa kujawsko-pomorskiego (tabela 2). W gospodarstwach agroturystycznych, zgłoszonych do ewidencji w gminach, a niezarejestrowanych w bazie KPODR, przeprowadzone zostały lustracje w celu wprowadzenia ich do bazy. Prowadzona przez KPODR strona internetowa to skuteczna promocja turystyki wiejskiej (tabela 1). W wyniku przeprowadzonego wspólnie z Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego konkursu „AGRO-wczasy” wyłoniono kolejne gospodarstwa posiadające interesującą ofertę turystyczną (tabela 2).

Z udziałem przedstawicieli nauki, samorządów, Lokalnych Grup Działania, Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej, Kujawsko-Pomorskiej Organizacji Turystycznej, doradców z KPODR oraz właścicieli gospodarstw agroturystycznych

została zorganizowana konferencja agroturystyczna pt.: „Współpraca warunkiem rozwoju produktu turystycznego”, poświęcona podjęciu działań zmierzających do wykreowania atrakcyjnych produktów turystycznych na terenach kujawsko-pomorskiej wsi. Na konferencji zrodziła się idea zorganizowania I Kujawsko-Pomorskiego Forum Turystyki Wiejskiej. Celem głównym I Forum było zainicjowanie dyskusji, której efektem byłoby wypracowanie atrakcyjnych produktów turystycznych na kujawsko-pomorskiej wsi. W roku 2011 było ono poświęcone przygotowaniu oferty turystycznej dla mieszkańców miast na pobyty weekendowe „Wieś na weekend”. W ramach I Forum zorganizowano trzy wyjazdy studyjne - „Weekend dla aktywnych”, „Wieś tematyczna” oraz „Kulinarna podróż”, podczas których odwiedzane gospodarstwa przedstawiały swoją ofertę. Nad jej uatrakcyjnieniem pracowano na zajęciach warsztatowych. W 2011 r. odbyło się także seminarium - „Idea i zasady tworzenia agroturystycznych gospodarstw edukacyjnych” w ramach projektu „Utworzenie sieci agroturystycznych gospodarstw edukacyjnych realizowanego przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie (na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi). W 2011 r. jedno z gospodarstw z województwa kujawsko-pomorskiego zgłosiło udział w sieci, a następne zamierzają do niej przystąpić w kolejnym roku. Wysoka frekwencja zarówno na konferencji agroturystycznej jak i na Forum wskazuje na duże zainteresowanie oraz na potrzebę dalszego ich organizowania. Działania doradcze w ramach tego zadania będą kontynuowane w roku 2012 (tabela 1, 2).

Tabela 1

Działania doradcze zrealizowane w 2011 r. oraz zaplanowane na 2012 rok w ramach zadania „Wspieranie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz promowanie wsi jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku”

Działanie	Zrealizowane w 2011 r*	Planowane w 2012 r*
Porady	128	201
Szkolenia	33	43
Konferencje	2	1
Kursy	4	
Lustracje	41	66

* specjaliści zakładowi i pracownicy terenowi łącznie

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2

Tematyka wybranych szkoleń, konferencji i działań zorganizowanych przez KPODR w ramach zadania „Wspieranie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz promowanie wsi jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku” w 2011 roku i zaplanowanych na 2012 rok

Działanie	Liczba uczestników
Wybrane szkolenia w roku 2011	
Kurs agroturystyczny stopień podstawowy: „Zarabiamy na agroturystyce”	57
Szkolenie: „Normy prawne a funkcjonowanie gospodarstw”	40
Szkolenie: „Co gmina wiedzieć powinna”	80
Wybrane konferencje w roku 2011	
Konferencja agroturystyczna: „Współpraca warunkiem rozwoju produktu turystycznego”	86
I Kujawsko-Pomorskie Forum Turystyki Wiejskiej „Wieś na weekend”	123
Seminarium: „Idea i zasady tworzenia agroturystycznych gospodarstw edukacyjnych”	36
Wybrane działania w 2011 roku	
Regionalny Konkurs AGRO-wczasy	32
Aktualizacja serwisu internetowego promującego gospodarstwa agroturystyczne	337
Wybrane szkolenia w roku 2012	
Jakość i różnorodność usług agroturystycznych	15

Źródło: Opracowanie własne.

Celem Zadania 2 – „Rozwój rękodzielnictwa szansą różnicowania dochodów na obszarach wiejskich” realizowanego w 2011 r. było zwiększenie aktywności mieszkańców wsi w uzyskiwaniu dodatkowego dochodu z działalności rękodzielniczej. Uczestnicy szkoleń, warsztatów i kursów nabyli nowe umiejętności, zapoznali się z aktualnymi trendami w rękodzielnictwie, przekonali się, że zainteresowania i pasja mogą stanowić dodatkowe źródło dochodu. Tematyka szkoleń była właściwie dobrana, mniejsza więc była liczba udzielonych porad w tym zakresie (tabela 3). Podczas takich imprez jak: Jarmark Wielkanocny i Adventowy w Przysieku, Lato na Wsi w Minikowie, Dni Otwartych Drzwi w Zarzeczewie, Kujawsko-Pomorskie Dni Pola w Grubnie, Babska Biesiada Tradycji Folkloru i Humoru w powiecie włocławskim, Targi AGRO-TECH w Minikowie, Miodowe Lato w Zarzeczewie, Barwy Lata Dary Jesieni w Przysieku, konkurs „Czym kujawska chata bogata” w Bądkowie, twórcy ludowi i osoby zajmujące się rękodzielnictwem prezentowali swoje prace promując również region, z którego pochodzą. Działania doradcze w ramach tego zadania będą także realizowane w roku 2012 (tabela 3, 4).

Tabela 3

Działania doradcze zrealizowane w 2011 roku oraz zaplanowane na 2012 rok w ramach zadania „Rozwój rękodzielnictwa szansą różnicowania dochodów na obszarach wiejskich”

Działanie	Zrealizowane w 2011 r.*	Planowane w 2012 r*
Porady	45	77
Szkolenia	75	47
Kursy	1	

* specjaliści zakładowi i pracownicy terenowi łącznie

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4

Tematyka wybranych szkoleń, konferencji i działań zorganizowanych przez KPODR w ramach zadania „Rozwój rękodzielnictwa szansą różnicowania dochodów na obszarach wiejskich” w 2011 roku i zaplanowanych na 2012 rok

Wybrane szkolenia w roku 2011	Liczba uczestników
Nakrywanie stołów i wykonywanie stroików wielkanocnych	210
Wybrane szkolenia w roku 2012	
Wyrób dekoracji w oparciu o materiały łatwo dostępne (ozdoby i stroiki na Wielkanoc, Boże Narodzenie, dekoracja stołów itp.)	80
Rękodzielnictwo szansą różnicowania dochodów	120
Wyrób kartek okolicznościowych	40

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach Zadania 3. – „Doradztwo i edukacja mieszkańców wsi w zakresie reorientacji zawodowej oraz pozyskiwania pozarolniczych źródeł dochodu” prowadzone były działania mające na celu nabycie przez rolników oraz domowników rodzin rolniczych umiejętności i kwalifikacji umożliwiających zdobycie nowego zawodu pozwalającego na znalezienie pozarolniczego źródła dochodu. Realizacja tego zadania ma przyczynić się do zmiany postaw i pobudzenia indywidualnej aktywności zawodowej mieszkańców wsi (tabela 5).

W 2011 roku ze znacznym zainteresowaniem rolników spotkało się działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, nieco mniejszym „Twożenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”. Znalazło to odzwierciedlenie w planach na 2012 rok (tabela 5). Rozpoczęto też realizację projektu „NOWY ZAWÓD - NOWA SZANSA dla rolników i mieszkańców wsi Kujaw i Pomorza” współfinan-

sowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego z poddziałania 8.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Rolnicy posiadający gospodarstwa większe niż 2 ha przeliczeniowe, ubezpieczeni w KRUS-ie nie mogą zarejestrować się jako bezrobotni, a jako poszukujący pracy korzystać z większości form pomocy. Stąd w KPODR zrodził się pomysł takiego wsparcia w projekcie „NOWY ZAWÓD - NOWA SZANSA dla rolników i mieszkańców wsi Kujaw i Pomorza”. Projekt adresowany był do 4000 rolników i domowników ubezpieczonych w KRUS (60% kobiet, 40% mężczyzn) ze 127 gmin województwa kujawsko-pomorskiego. Celem projektu było przygotowanie rolników i domowników do podejmowania nowych aktywności zawodowych na obszarach wiejskich poprzez zdobycie kwalifikacji ułatwiających znalezienie dodatkowego, pozarolniczego źródła dochodu. W projekcie w 2011 r. wzięło udział 38 doradców terenowych i zespół zarządzający, składający się z 9 osób. Dla 1368 osób opracowano „Indywidualne plany reorientacji zawodowej, 731 osób ukończyło specjalistyczne kursy zawodowe (tabela 5, 6). Spośród 44 kursów – 23 dotyczyły zdobycia kwalifikacji operatorów koparko-ładowarek, 8 - księgowości małych i średnich firm, 11 – kierowców kategorii C i C+E, 2 – organizatorów przyjęć okolicznościowych. W 2011 r. 131 osób uczestniczyło w warsztatach motywacyjnych i prawie drugie tyle w warsztatach z przedsiębiorczości (tabela 6). Dla beneficjentów projektu doradcy KPODR wykonali analizy ekonomiczne, KPODR prowadził specjalistyczny portal internetowy PRACA na stronie www.kpodr.pl, gdzie zamieszczano oferty pracy oraz dane osób szukających zatrudnienia wraz z referencjami. W ramach projektu „Czas na zmiany – reorientacja zawodowa rolników” na 3 kursach z zakresu przedsiębiorczości przeszkolono 50 osób. Przeprowadzono także specjalistyczne kursy: komputerowe, wózków jezdniowych – podnośnikowych, usług cateringowych na bazie produktów lokalnych, rękodzielnicze – florystyka) ukończone przez 183 osoby (tabela 6). Ze względu na duże zainteresowanie kursami specjalistycznymi, nadającymi formalne uprawnienia do wykonywania określonego zawodu, na prośbę zainteresowanych podjęto decyzję o zorganizowaniu dodatkowego kursu nadającego uprawnienia do wykonywania zawodu pilarz-drwal. W rezultacie ukończenie projektu nastąpi w 2012 r. W projekcie uczestniczyli rolnicy i domownicy ubezpieczeni w KRUS z terenu siedmiu powiatów: aleksandrowskiego, golubsko-dobrzyńskiego, inowrocławskiego, mogileńskiego, radziejowskiego, toruńskiego i żnińskiego. W ramach projektu wsparciem objętych było 360 osób dla których doradcy w działających w siedmiu powiatach Biurach Reorientacji Zawodowej sporządzili Indywidualne Plany Reorientacji Zawodowej, będące podstawą kierowania uczestników na kursy specjalistyczne. W projekcie zaplanowano kursy: „Chcę być sobie szefem” i „Ja jako pracownik”. W 2012 roku planuje się zorganizowanie 12 specjalistycznych kursów m.in.: przedsiębiorczości,

komputerowy, florystyczny, obsługi wózków widłowych oraz cateringowy. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. W obu projektach przeprowadzono 26720 osobodni szkoleń w zakresie reorientacji zawodowej rolników i mieszkańców wsi. Działania te będą kontynuowane w 2012 r. Zaplanowano też dyżury doradców do spraw reorientacji w ramach Biur Reorientacji Zawodowej (tabela 5). Brak środków jest czynnikiem, który w wielu przypadkach uniemożliwia podjęcie działalności gospodarczej. Dlatego w 2012 r. działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” umożliwi uzyskanie wsparcia na finansowanie inwestycji. Doradcy pomogą dostosować plany inwestycji do potrzeb zainteresowanych, uwzględniając posiadane przez nich zasoby (tabela 5).

Tabela 5

Działania doradcze zrealizowane w 2011 roku oraz zaplanowane na 2012 rok w ramach zadania „Doradztwo i edukacja mieszkańców wsi w zakresie reorientacji zawodowej oraz pozyskiwaniu pozarolniczych źródeł dochodu”

Działanie	Zrealizowane w 2011 r*	Planowane w 2012 r*
Porady	2149	1579
Szkolenia	54	189
Konferencje	19	
Opracowania		
– Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	10	44
– Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	20	2
– Indywidualne plany działania w ramach reorientacji zawodowej	1368	1368
– Raporty sytuacji na lokalnym rynku		228
– Dyżury w biurze reorientacji zawodowej	912	912
– Lustracje	10	79
– Kursy	9	

* specjaliści zakładowi i pracownicy terenowi łącznie

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 6

**Liczba uczestników działań doradczych zrealizowanych w 2011 roku
w ramach zadania „Doradztwo i edukacja mieszkańców wsi w zakresie
reorientacji zawodowej oraz pozyskiwaniu pozarolniczych
źródeł dochodu”**

Działanie	Liczba działań	Liczba uczestników
Kursy Specjalistyczne	56	914
Warsztaty motywacyjne	8	131
Warsztaty przedsiębiorczości	9	164
Szkolenia z przedsiębiorczości	18	232

Źródło: Opracowanie własne.

W 2012 r. planuje się w KPODR w ramach projektu „NOWY ZAWÓD – NOWA SZANSA dla rolników i mieszkańców wsi Kujaw i Pomorza” objęcie wsparciem 3165 osób. W projekcie założono, że w gminnych spotkaniach informacyjno-rekrutacyjnych weźmie udział 1905 osób. Dla 1368 doradcy sporządzą Indywidualne Plany Reorientacji Zawodowej, dla 100 osób opracują analizy ekonomiczne gospodarstw, natomiast 700 osób zostanie skierowanych na kursy specjalistyczne umożliwiające im zdobycie nowego zawodu. W zorganizowanych warsztatach i szkoleniach z zakresu motywacji i przedsiębiorczości mających wpłynąć na zmianę postaw życiowych ich uczestników oraz poznanie aktywnych metod poszukiwania pracy, a także nabycie umiejętności zakładania i zarządzania własnych firm weźmie udział 460 osób (tabela 7).

Tabela 7

**Planowana liczba uczestników działań doradczych w ramach zadania
„Doradztwo i edukacja mieszkańców wsi w zakresie reorientacji zawodowej
oraz pozyskiwaniu pozarolniczych źródeł dochodu” w 2012 roku**

Działanie	Liczba uczestników
Warsztaty motywacyjne	100
Warsztaty przedsiębiorczości	100
Szkolenia z przedsiębiorczości	260
Gminne spotkania informacyjno-rekrutacyjne	1905
Kursy specjalistyczne (m.in. opiekun osób starszych, mobilna niania, spawacz, fryzjer)	700

Źródło: Opracowanie własne.

Duże zainteresowanie działaniami z reorientacji zawodowej potwierdza ogromne zapotrzebowanie na szukanie alternatywnych źródeł dochodu przez znaczną liczbę rolników i członków rodzin rolniczych z województwa kujawsko-pomorskiego.

4. Podsumowanie

Przedstawiona analiza pokazała dużą różnorodność podejmowanych działań doradczych dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej na wsi. KPODR pełni ważną rolę w promowaniu małego biznesu oraz edukacji pozarolniczej rolników i ich rodzin w województwie kujawsko-pomorskim. Doradcy KPODR pełnią dyżury w biurach Reorientacji Zawodowej, udzielają porad, organizują warsztaty i szkolenia z zakresu motywacji i przedsiębiorczości wpływające na zmianę postaw życiowych ich uczestników oraz poznanie aktywnych metod poszukiwania pracy, a także nabycie umiejętności zakładania własnych firm i zarządzania nimi. Realizowany w 2011 r. Program 1 „Reorientacja zawodowa mieszkańców wsi oraz wspieranie rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich”, w ramach „Wielofunkcyjnego zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich”, umożliwił poszerzenie wiedzy mieszkańców obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego dotyczącej podejmowania i prowadzenia działalności związanej z obsługą ruchu turystycznego. Unaoczniał także mieszkańcom wsi, że hobby może stać się dodatkowym źródłem dochodu. Uczestnicy szkoleń warsztatów i kursów nabyli nowe umiejętności, zapoznali się z aktualnymi trendami w rękodzielnictwie. Prowadzone były też działania mające na celu nabycie przez rolników oraz domowników rodzin rolniczych umiejętności i kwalifikacji umożliwiających zdobycie nowego zawodu pozwalającego na znalezienie pozarolniczego źródła dochodu. Duże było zainteresowanie kursami specjalistycznymi, nadającymi formalne uprawnienia do wykonywania określonego zawodu. Ponieważ posiadający gospodarstwa większe niż 2 ha przeliczeniowe, ubezpieczeni w KRUS-ie nie mogli zarejestrować się jako bezrobotni ani korzystać z większości form pomocy, w KPODR zrodził się pomysł takiego wsparcia w projekcie „NOWY ZAWÓD - NOWA SZANSA dla rolników i mieszkańców wsi Kujaw i Pomorza” adresowanym do rolników i domowników ubezpieczonych w KRUS ze 127 gmin województwa kujawsko-pomorskiego. Na zorganizowanych w 2011 roku konferencji agroturystycznej oraz I Kujawsko-Pomorskim Forum Turystyki zainicjowano dyskusję, której efektem będzie wypracowanie atrakcyjnych produktów turystycznych. Zorganizowano także seminarium - „Idea i zasady tworzenia agroturystycznych gospodarstw edukacyjnych” w ramach projektu „Utworzenie sieci agroturystycznych gospodarstw edukacyjnych”, realizowanego przez Centrum Doradztwa Rol-

niczego w Brwinowie Oddział w Krakowie. W wyniku przeprowadzonego konkursu „AGRO-wczasy”, wspólnie z Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego, wyłoniono kolejne gospodarstwa posiadające interesującą ofertę turystyczną. W ciągu całego roku w KPODR systematycznie prowadzona była aktualizacja strony internetowej zawierającej informacje będące skuteczną promocją gospodarstw agroturystycznych. Dla twórców ludowych oraz osób zajmujących się rękodzielnictwem zorganizowano: Jarmark Wielkanocny i Adwentowy w Przysieku, Lato na Wsi w Minikowie, Dni Otwartych Drzwi w Zarzeczewie, Kujawsko-Pomorskie Dni Pola w Grubnie, Babska Biesiada Tradycji Folkloru i Humoru w powiecie włocławskim, Targi AGRO-TECH w Minikowie, Miodowe Lato w Zarzeczewie, Barwy Lata Dary Jesieni w Przysieku, konkurs „Czym kujawska chata bogata” w Bądkowie podczas których mogli wymieniać doświadczenia i prezentować swoje prace.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że przedstawione działania, realizowane w Kujawsko-Pomorskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego i mające przyczynić się do zmiany postaw i pobudzenia indywidualnej aktywności zawodowej mieszkańców wsi będą kontynuowane.

LITERATURA

1. Duczkowska-Piasecka M. (1998): Przedsiębiorczość na wsi. [w:] Encyklopedia agrobiznesu. Fundacja Innowacja, Warszawa, 634-635.
2. Michna W., Mierosławska A. (2009): Strategia rozwoju gospodarstw rolnych i wsi w długiej perspektywie oraz w ujęciu przestrzennym. Synteza wyników badań prowadzonych w okresie 2005-2009. IERiGŻ PiB, Warszawa, 18.
3. Program działalności Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego na 2012 r.;
4. Regulamin organizacyjny Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie.
5. Sikorska A., Chmieliński P., Chmielewska B., Dudek M., Gospodarowicz M., Karwat-Woźniak B., Kołodziejczyk D., Michna W., Mierosławska A., Otłowska., Wasilewski A., Wrzochalska., Zwoliński L. (2010): Zróżnicowanie regionalne w rozwoju rolnictwa oraz jego wpływ na problemy ekonomiczne i społeczne obszarów wiejskich (Synteza), [w:] Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu do Unii Europejskiej. IERiGŻ PIB, Warszawa, 34.
6. Sprawozdanie z realizacji rocznego programu działalności KPODR w Minikowie za 2011 r.
7. Sudoł S. (2006): Przedsiębiorstwo. Podstawy nauki o przedsiębiorstwie. Zarządzanie przedsiębiorstwem. PWN, Warszawa, 26-32.
8. Założenia do projektu „NOWY ZAWÓD - NOWA SZANSA dla rolników i mieszkańców wsi Kujaw i Pomorza”.
9. www.kpodr.pl

MARIA JOLANTA ORŁOWSKA

**ZNACZENIE PRACY DORADCZEJ W ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
POZAROLNICZEJ NA WSI NA PRZYKŁADZIE KUJAWSKO-POMORSKIEGO
OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO**

Słowa kluczowe: *przedsiębiorczość, rozwój, działania doradcze, reorientacja zawodowa, pozarolnicze źródła dochodu*

STRESZCZENIE

Celem opracowania było ukazanie działań doradczych podejmowanych dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej na wsi na przykładzie Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego (KPODR). Źródłem informacji były dokumenty zamieszczone na stronie internetowej KPODR. KPODR pełni ważną rolę na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w promowaniu małego biznesu oraz edukacji pozarolniczej rolników i ich rodzin. Doradcy KPODR udzielają porad, organizują warsztaty i szkolenia z zakresu motywacji i przedsiębiorczości pozarolniczej wpływające na zmianę postaw życiowych ich uczestników oraz poznanie aktywnych metod poszukiwania pracy, a także nabycie umiejętności zakładania i zarządzania własnych firm. Organizują też specjalistyczne kursy, nadające formalne uprawnienia do wykonywania określonego zawodu.

MARIA JOLANTA ORŁOWSKA

**LABOUR ADVISORY ROLE IN THE DEVELOPMENT OF NON-AGRICULTURAL
ENTREPRENEURSHIP IN THE COUNTRY AREAS ON THE EXAMPLE
OF KUJAWSKO-POMORSKIE AGRICULTURAL ADVISORY CENTRE**

Keywords: *entrepreneurship, development, operations consulting, outplacement, non-agricultural sources of income*

SUMMARY

The aim of the study was to show the undertaken consultancy actions for the development of non-agricultural entrepreneurship in the country side on the example of Kujawsko-Pomorskie Agricultural Advisory Centre (KPODR). The sources of information were the documents posted on the website of KPODR. KPODR plays an important role in Kujawsko-Pomorskie in promoting small business and non-agricultural education of farmers and their families. It provides advice, organizes workshops and trainings on motivation and entrepreneurship which change participants' attitude to life and teaches them active job search methods and skills in setting up and managing their own business. It also organizes specialized courses, giving formal permission for a particular profession.